

alkohola, nakon potrebnog postupka, (kad se sir otopi) i nakon centrifugiranja očitamo na skali butirometra postotak masti u siru. Taj postotak u našem slučaju iznosi 25%.

Mast u suhoj tvari sira izračunavamo sad ovako:

$$\text{Mast u suhoj tvari sira} = \frac{\% \text{ masti} \times 100}{100 - \text{voda}}$$

U našem primjeru dakle imamo:

$$\frac{25 \times 100}{100 - 45,5} = \frac{2.500}{54,5} = 45,86\%$$

U ovom slučaju mast u suhoj tvari sira prelazi za 0,86% propisani normativ za punomasni sir. To dokazuje, da je propušteno udešavanje % masti u mlijeku za sirenje, pa je time mljekara na šteti, ili drugim riječima: mlijeko kao sirovina nije pravilno iskorišteno.

Na koncu iskorišćivanje mlijeka u proizvodnji sira zavisi o iskorišćivanju sirutke, u prvom redu obiranjem i u ishrani stoke (svinja) ili izradom sira. Osim toga sirutka se može iskorišćivati za proizvodnju mliječnog šećera i mliječne kiseline.

Luj Rukavina, Beograd

SAVEZ MLEKARSKIH ZADRUGA SREMA

Organizacija i način, na koji sada mlekarska preduzeća vrše kupovanje (sabiranje) mleka sa proizvođačkih područja svoje neposredne okoline u cilju snabdevanja gradskih i industrijskih potrošača, zdravim pasterizovanim mlekom — prestavlja slabost organizacije, njezinu zastarelost i sve više postaje ozbiljan problem u daljem razvitku mlekarske privrede.

Nedavno održani sastanak svih mlekarskih preduzeća iz zemlje u Beogradu, za koji je dala inicijativu gradska mlekara u Beogradu, pokazuje da pojedini Gradski narodni odbori, republički privredni i zadružni organi ozbiljno razmatraju sadašnju situaciju gradskih konzumnih mlekara i traže najpogodnije forme njihovog poslovanja.

Ide se zatim, da mlekare posiju kao predračunske ustanove sa samostalnim finansiranjem (u Ljubljani i Zagrebu) uz budžetsku dotaciju gradskih odbora. To je nesumnjivo dobro rešenje, koje će osigurati napredak u poslovanju mlekara i osloboditi mnogih doprinosa i društvenih obaveza, koje sada imaju, ali to je samo rešavanje pogonskog dela njihove delatnosti, dok ono šire, t. j. veza sa proizvođačima mleka, ostala bi i dalje po starom načinu kupovanja mleka na području sa koga se mlekare snabdevaju mlekom. Takav način poslovanja, sve više ih udaljuje od direktnog uticaja mlekare na proizvođače mleka i učešća proizvođača mleka u radu mlekara.

Gotovo svi naši gradovi i industrijski centri u zemlji trpe neki povremenu, a neki stalnu oskudicu u mleku. Oskudica se naročito oseća u periodu niske laktacije mleka, odnosno zimskog perioda u gradovima sa većim brojem stanovništva, čija neposredna-uža teritorija — nije u sadašnjoj organizacionoj formi sakupljanja mleka sposobna da zadovolji svakodnevne potrebe u mleku, zbog čega su mlekarska preduzeća prinuđena da sakupljaju mleko sa velike udaljenosti. Tako sakupljanje mleka prouzrokuje znatno povećanje transportnih troškova, koji se kreću od 5—8 din. po litri mleka. Ako tome pridodamo troškove oko pasterizacije mleka, hlađenje, distribucije, amortizacije i slično, dolazimo do relativno visoke prodajne cene u mleku i mlečnim proizvodima, usled čega je potrošnja mleka po gradskom i industrijskom stanovništvu veoma niska.

Većina mlekarskih preduzeća još uvek nastavljaju sa praksom trgovca i ne vode dovoljno računa o proizvođaču mleka kao najozbiljnijem faktoru u razvitku mlekarske privrede i nerado prilaze mogućnostima što većeg uvlačenja proizvođača u rad i upravljanje mlekarskih preduzeća. Naime slaba, skoro nikakva saradnja i komercijalna služba, koja stalno zapostavlja i udaljuje mlakare od proizvođača mleka. Ostatak starog način administrativnog trgovanja, nije još pokazao svu težinu štete mlekarskim preduzećima da priđu tesnijem kontaktu, odnosno da se približe onome, ko faktično daje mleko — proizvođaču mleka.

Sadašnja praksa, koju čine mlekarska preduzeća, nije u skladu ni sa privredno-zadružnim razvojem, gde bi organizovani proizvođači mleka, zajedno sa mlakarima otklonili mnoge sadašnje slabosti i poteškoće i postavili solidne temelje k pravilnom putu i razvoju ove privredne grane. Tu se ogleda istovremeno i bolje rešenje za unapređenje stočarstva i široko polje rada poljoprivrednih inženjera i tehničara. Mislim, sve dok ne pođemo ususret proizvođačima mleka i rešimo sa njima ove probleme, ne možemo očekivati ozbiljno poboljšanje ove privredne grane.

Osnovu za početak organizacije rada (pored već pokazanih odličnih rezultata mlakare u Kranju) pruža nam današnji privredno-zadružni sistem.

Kako se uz pomoć UNICEF-a uskoro podiže u Zemunu nova konzumna mlakara sa kapac. od 30—40.000 litara dnevno zajedno sa zgradom i laboratorijama Instituta za mlakarstvo, bilo bi veoma korisno ovaj pogon podizati na osnovama organizacije, koju želim u ovom članku izneti, odnosno drugim rečima, da mlakar u podižu proizvođači mleka, paralelno sa svim sabirnim stanicama (seoskim mlakarima) udruženi u Savezu mlekarskih zadruga Srema.

MATERIJALNA BAZA OTKUPNE TERITORIJE udruženih proizvođača mleka i njihovih mlekarskih pogona.

Područja srezova: Šid, Sremska Mitrovica, Ruma, Stara Pazova, i Zemun već poseduju dovoljno mlekarske tradicije. Na tom području imade 17.141 krava, koje mogu dati u današnjim prilikama ishrane i nege oko 15 miliona litara mleka godišnje, što se može računati na oko 10 miliona litara godišnje tržnog viška mleka.

Kroz ovo područje, veoma podesno za sakupljanje mleka, prolazi čitava mreža tvrdih puteva, vezanih za dve autostrade Beograd—Zagreb i Beograd—Subotica, kao i dovoljna mreža željezničkog transporta. Isto tako već postoji

čitava mreža sabirnih stanica. Ima nekoliko rejonskih mlekara sposobnih za nisko hlađenje i pasterizaciju mleka. U tim sabiralištima postoje već dovoljno obučeni mlekarski kadrovi, koji se stalno dopunjuju iz mlekarskih škola Kranja i Pirola, koji će još boljom brigom o njihovom podizanju biti potpuno sposobni da ovladaju ovim poslovima.

ORGANIZACIJA UDRUŽIVANJA PROIZVOĐAČA MLEKA

U svakom selu, gde imade tržišnih viškova mleka i gde udruženi proizvođači osnuju mlekarsku zadrugu ili tamo gde već postoji zemljoradnička zadruga, odlučili bi o ulasku u Savez mlekarskih zadruga. Njima bi se predale na upravljanje rejonske mlekare i sabirališta mleka sa svim osnovnim sredstvima. To bi bili njihovi samostalni pogoni ili preduzeća. Osnovni cilj ovakve zadruge bio bi da svoje tržišne viškove mleka što bolje unovče, da time, uviđajući svakodnevnu korist, neprestano rade na pojačanju i poboljšanju stočnog fonda, odnosno povećanju produkcije mleka.

Savez odlučuje o tome, da prvenstveno isporuči tržištu sveže mleko. Viškove da prerađuje tamo, gde mu je to jeftinije, odnosno gde za to ima tehničkih i stručnih uslova. Da se mleko i mlečni proizvodi upućuju tamo, gde Savez bude imao zaključene obaveze. Veći mlekarski pogoni — sada rejonske mlekare u Šidu, Vojki i Rumi — bili bi i veća zadružna preduzeća.

Mleko u svakodnevnoj prodaji u svežem stanju po rashlađivanju bi se prevozilo kamionima ili železnicom do Zemuna, a tamo, gde to ne bi bilo moguće već prema udaljenosti i položaju puteva, prevozili bi sami proizvođači-zadrugari konjskim zapregama do određenog mesta sakupljanja, gde bi se dalje prevozilo kamionima ili železnicom.

Tamo, gde su tereni nepogodni za svakodnevni kamionski i železnički transport, vršila bi se prerada mleka.

Mleko bi se proizvođačima isplaćivalo prema Pravilima Saveza, nedeljno ili mesečno, prema utvrđenom kvalitetu mleka.

Od veličine teritorije i broja mlekarskih zadruga po selima zavisio bi broj članova odbora, koji bi sačinjavali odbor Saveza.

ULOGA I ZADACI SAVEZA I MLEKARE U ZEMUNU

Udruženi proizvođači mleka — mlekarske zadruge na selu učlanili bi se u Savez koji bi imao upravni odbor od određenog broja prestavnika mlekarskih zadruga na čelu sa predsednikom Saveza. Savez ima svoja pravila rada, u kojima je određena osnovna delatnost saveza. On bi preuzeo na sebe obaveze i garancije za podizanje zajmova koje Narodna Banka daje za podizanje nove mlekare u Zemunu i sabirališta mleka, za onaj deo investicionih troškova koje obezbeđuje naša zemlja. Ostalo daje kao pomoć besplatno UNICEF. Ova mlekara podiže se na 1 km od autostrade Beograd-Zagreb. Njenu osnovnu delatnost određuje Savez u čiji odbor ulazi jedan deo članova radnog kolektiva mlekare.

Pored mlekare gradi Institut za mlekarstvo svoju zgradu, u kojoj će biti smeštene laboratorije za praktična i naučna istraživanja u mlekarstvu, koju opremu takođe isporučuje besplatno UNICEF. Institut bi imao pravo ugovornim odnosom služiti se mlekarskim pogonom u cilju izvršenja svojih zadataka na unapređenju mlekarstva u zemlji.

Savez bi u ime svojih članica-zadruga i mlekara, a za njihov račun na osnovu Pravila regulisao sve odnose mlekarskih pogona i poduzeća, bio predstavnik u proizvodnji i plasiranju mleka i mlečnih prerađevina u zemlji i van zemlje. Na svojim skupštinama bi utvrđivao osnovne smernice za unapređenje mlekarstva u celini, a naročito bi trebalo da:

- a) utvrđuje cene, isplaćuje račune proizvođačima i raspodeljuje dobiti;
- b) reguliše, organizuje i vodi jedinstvenu politiku proizvodnje, sakupljanja, distribucije i prodaje mleka i mlečnih proizvoda; određuje smer delatnosti pojedinih krajeva, pogona i preduzeća;
- c) obrađuje tržište mleka i mlečnih proizvoda;
- d) vodi evidenciju stočnog fonda i ekonomsku statistiku;
- e) pruža praktičnu i stručnu pomoć u tehničkom održavanju mlekarskih postrojenja putem priručne radionice;
- f) vrši nabavku i snabdevanje mlekarskom opremom, rezervnim delovima i potrošnim materijalom; vodi skladište ovog materijala;
- g) vodi propagandu za veću proizvodnju i potrošnju mleka, tumačeći njegovu vrednost u ishrani, putem publikacija, slikovnica, predavanja i poučavanja, filmova; organizuje sajmove i nagrađuje najbolje stočare;
- h) školiuje kadrove; organizuje tečajeve mužnje, pravilne ishrane i nege stoke, smeštaj i negu krava muzara, održavanje higijene i pravilnog postupka sa mlekom;
- i) nabavlja stočnu hranu — industrijske koncentrate;
- j) pomaže pri lečenju obolele stoke;
- k) stalno sarađuje sa drugim poljoprivrednim organizacijama, i radi na unapređenju mlekarstva;
- l) ima svoju stalnu savetodavnu i kontrolnu službu na celokupnoj teritoriji svoga Saveza. Cela teritorija bi se podelila na nekoliko rejona, koje bi obrađivali — stalno na terenu nastanjeni službenici Saveza — poljoprivredni inženjeri, tehničari i veterinari. Njihov stalni zadatak bio bi da neprestano besplatno poučavaju proizvođača mleka i pružanje praktične pomoći na povećanju proizvodnje mleka, higijene, pravilnog postupka sa mlekom, mužnja, nega i održavanje muzne stoke, pomoć u nabavci bolje rasplodne stoke, dakle sve ono, što treba da praktično pomogne i utiče na unapređenje mlekarstva kao privredne grane.

U ČEMU JE PREDNOST OVAKVOG POSLOVANJA PREMA SADAŠNJEM

U prvom redu — jedinstvena mlekarska politika, koja bi se sastojala u tome da jedinstveno poveže zajedničke interese i odredi pravilan put razvoja ove privredne grane. Pomoć u podizanju proizvodnje i potrošnje mleka i mlečnih proizvoda. Neposredna okolina potrošačkih centara bila bi preorijentirana na prodaju svežeg mleka, a udaljena na preradu, što bi znatno uticalo na smanjenje troškova prevoženja.

Kod proizvođača bi se u samoj štali praktičnim primerima i pružanjem pomoći pokazalo proizvođaču, da skoro svaka naša krava, pod boljom brigom, negom i pravilnom ishranom može dati više mleka i postati rentabilna.

To bi bila stalna kupoprodaja, zasnovana na sigurnoj kupovini, od koje bi proizvođač stekao sigurnost i bolju ekonomsku korist. Savez bi nastupao jedinstveno u plasiranju mleka i mlečnih proizvoda kako na domaćem, tako i na stranom tržištu.

Sve količine mleka, koje proizvođač nudi na prodaju, zagantovano bi se otkupljivale bez obzira na ljetni priliv mleka. Organizovano bi se radilo na povećanju stručnosti mlekarskih stručnjaka i radnika.

Mogućnost stvaranja novčanih fondova za unapređenje mlekarstva dotičnog kraja.

Zadovoljavajući potrebe tržišta Savez bi bio u mogućnosti da uspešno vodi borbu sa raznim nakupcima mleka na svojoj teritoriji, sa punim pravom zahtevanja od državnih organa zabrane njihovog nelojalnog rada.

Zadružna mlekarska preduzeća i pogoni uživaju stalne privredne olakšice i oslobođeni su plaćanja izvesnih društvenih obaveza i doprinosa.

Zaključak

Mislim da je ovaj predlog moguće ostvariti, jer se zasniva na praksi, koja je već u svetu potvrđena u organizaciji mlekarske privrede. Svakako o ovom predlogu, može se diskutovati, a bilo bi i veoma korisno, da se bolje razradi i objasni, no predlog je u duhu našeg privrednog i zadružnog sistema. Za početak nije potrebno da uđu u Savez svi pomenuti srezovi. Inicijativa može doći od jednog, pa se kasnije može proširiti na ostalu teritoriju, kada izgradnja bude završena i mlekara puštena u rad.

Bilo bi korisno, a to bi bez daljnijeg trebalo ponešto i u samoj Uredbi o zemljoradničkim zadrugama izmeniti: na primer da se ostvarena dobit povrati proizvođačima mleka — zadrugama u što većem iznosu i u kojem obliku oni žele, za što bolju stimulaciju. Isto tako veća ovlašćenja, odnosno veće učešće proizvođača mleka u radu mlekarskih pogona i preduzeća, ne okrnjujući time principe radničkog samoupravljanja.

Kako za sada postoje dva gledišta u pogledu poslovanja ove mlekare, i to: da mlekara bude gradsko preduzeće kao i sadašnja mlekara u Beogradu, ili da bude po ovome predlogu, bilo bi dobro da inicijativa za to dođe odozdo, na primer od samih sela, srezova, sreskih saveza i sl. pošto su u našem privrednom sistemu dozvoljeni svi vidovi udruživanja koji vode ka unapređenju jedne privredne grane, kako sami proizvođači žele i predlažu. Isto tako treba računati i na neposrednu pomoć Instituta za mlekarstvo, kako bi ova mlekara u praksi pokazala najbolji primer organizacije i poslovanja i dala potsticaj drugim mlekarskim preduzećima.

VIJESTI

SA SASTANKA U GLAVNOM ZADRUŽNOM SAVEZU U ZAGREBU

Potkraj siječnja održan je sastanak na inicijativu Stručnog udruženja mlekarskih privrednih organizacija Hrvatske i Zadružnog stočarskog saveza. Ovom sastanku prisustvovali su pored predstavnika sazivača i predstavnik Drž. sekretarijata za poslove narodne privrede NRH i Poljoprivredne komore NRH, a prisutan je bio i predsjednik Glavnog

zadružnog saveza NRH i član Izvršnog vijeća Hrvatske drug Ivan Buković-Ćiro.

Zadaća ovog sastanka bila je, da se pretresu aktuelni problemi, s kojima se susreću mljekare u svom djelovanju naročito u nakupu mlijeka i opskrbi tržišta, pa međusobni odnosi Stručnog udruženja i Zadružnog stočarskog saveza.